

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства та міжнародного бізнесу

07/01-92М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи з навчальної
дисципліни **«Транснаціоналізація світової економіки»**
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою
«Міжнародний бізнес» спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 5
від 28 січня 2026 року

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Транснаціоналізація світової економіки» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Міжнародний бізнес» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Савіна Н. Б., Жемба А. Й. Рівне : НУВГП, 2026. 42 с.

Укладачі:

Савіна Н. Б., д.е.н., професор кафедри трудових ресурсів і підприємництва;

Жемба А. Й., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Відповідальний за випуск: Гарнага О. М., д.е.н., проф., в.о. завідувача кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Керівник групи забезпечення ОПП: Красовська Ю. В., к.е.н., доцент.

Попередня версія 06-12-111

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Мета і завдання дисципліни.	3
2. Плани практичних занять та методичні вказівки до самостійної роботи.	5
3. Контрольна тестова програма	23
4. Термінологічний словник	30
5. Список рекомендованої літератури	41

© Н. Б. Савіна, А. Й. Жемба, 2026
©НУВГП, 2026

ВСТУП

Транснаціоналізація являє собою процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій транснаціональних або багатонаціональних корпорацій (ТНК). Розвиваючись з одногалузевих елементів національних господарських систем, сучасні ТНК перетворилися на міжгалузеві внутрішньодиверсифіковані комплекси з інтернаціональним масштабом операцій.

Сфера діяльності ТНК постійно розширюється, тому в процесі вивчення дисципліни досліджуються не тільки усталені форми їх функціонування, теоретичні основи економічної політики в умовах глобалізації, але й сучасні аспекти і проблеми їх діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Транснаціоналізація світової економіки» є система взаємовідносин мікро- і макроекономічного рівня, опосередкованих діяльністю транснаціональних корпорацій.

Вивчаються питання становлення світової корпоративної системи та еволюція корпорацій в міжнародні компанії, періодизація розвитку ТНК, аналізуються теорії розвитку корпорацій та еволюція компаній в ТНК. В процесі вивчення розглядаються позитивні та негативні наслідки розвитку корпорацій і фактори, які сприяли посиленню ролі ТНК в умовах глобалізації, виділяються основні напрями економічної політики ТНК в глобальному масштабі та обґрунтовується стратегія розвитку, виходу на нові ринки, що прийнятна для кожної ТНК окремо.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Транснаціоналізація світової економіки» є формування системи теоретичних знань і набуття практичних навичок у галузі аналізу діяльності сучасних транснаціональних корпорацій (ТНК), економічного механізму їх функціонування, пріоритетів і проблем розвитку в умовах глобалізації.

Завдання курсу:

- вивчення сутності ТНК, змісту і масштабів їх діяльності;
- дослідження еволюції організаційних структур ТНК,
- ознайомлення студентів з особливостями регулювання діяльності й управління ТНК;
- вивчення специфіки розроблення і реалізації глобальної стратегії ТНК, механізмів функціонування, особливостей взаємодії ТНК і національних економік;
- опанування студентами теорією та практикою прямих іноземних інвестицій;
- набуття навичок аналізу економічних мотивів діяльності та результативності ТНК;
- формування навичок обґрунтування і прийняття міжнародних інвестиційних рішень.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:**

- сутність та еволюцію ТНК;
- особливості транснаціоналізації світової економіки в сучасних умовах;
- основні теорії та моделі ТНК;
- форми взаємодії ТНК із зовнішнім ринком;
- внутрішньофірмові основи та особливості діяльності ТНК;
- проблеми взаємодії ТНК із національними економічними системами;
- регулювання їх діяльності в Україні та країнах зарубіжжя.

уміти:

- аналізувати економічні мотиви діяльності та результативності ТНК;
- орієнтуватися в статистичних даних, необхідних для аналізу діяльності ТНК;
- прогнозувати вплив ТНК на економіку як окремих країн, так і світу загалом;
- розробляти стратегії глобальних рішень та методи їх запровадження у міжнародному середовищі;
- виявити макро- і мікрочинники мотивації виходу українських фірм на зарубіжні ринки.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Основи теорії функціонування міжнародних підприємницьких об'єднань

План

1. Стадійність інтернаціоналізації фірми.
2. Модель EPRG (за Х. Перлмуттером).
3. Вибір форм виходу на зарубіжні ринки.
4. Локальна ринкова експансія як проміжний етап у формуванні ТНК.
5. Умови і зміст транснаціональної фази інтернаціоналізації фірми.

Ключові поняття: геоцентрична, або глобальна, орієнтація (G), етноцентризм (E), інтернаціоналізація, картель, консорціуми, метакорпорація, поліцентрична орієнтація (P), пули, регіоцентрична орієнтація (R), синдикат, транснаціональні стратегічні альянси (ТСА), траст, холдинг

Контрольні запитання та завдання

1. Наведіть класифікації закордонних підрозділів ТНК, ухвалені Спілкою міжнародних асоціацій і Міністерством торгівлі США.
2. Розкрийте суть, переваги та недоліки функціональної організаційної структури ТНК.
3. Поясніть суть, переваги і недоліки продуктової організаційної структури ТНК.
4. Охарактеризуйте суть, переваги та недоліки відокремленої організаційної структури ТНК.
5. Розкрийте суть, переваги і недоліки географічної організаційної структури ТНК.
6. Дайте характеристику суті, переваг та недоліків матричної організаційної структури ТНК.
7. Розкрийте суть дуалістичної концепції інтернаціоналізації фірми.

8. У чому полягають розходження в орієнтації вищого менеджменту на різноманітних етапах інтернаціоналізації фірми відповідно до моделі Х. Перлмуттера?

9. Які мотиви і завдання початкового етапу інтернаціоналізації фірми?

10. Розкрийте модель вибору фірмою закордонних ринків.

11. Які завдання вирішуються фірмою на етапі локальної ринкової експансії?

12. Які чинники є передумовою для переходу фірми до транснаціональної фази інтернаціоналізації?

13. Розкрийте сутність і переваги інтернаціоналізаційних процесів.

14. Які чинники обумовлюють подальше домінування процесів інтернаціоналізації?

15. Наведіть економічні моделі вибору найбільш ефективного засобу закордонної діяльності ТНК.

16. Розкрийте економічні моделі визначення доцільної організації закордонної діяльності ТНК для обслуговування внутрішнього ринку.

17. Охарактеризуйте основні організаційні форми підприємництва.

18. Як ви розумієте термін «метакорпорація»?

19. Які чинники впливають на вибір форми виходу на закордонні ринки?

Під час самостійного вивчення теми 1 студентам рекомендується зосередити увагу на типах і структурі корпорацій в економічній діяльності міжнародного рівня; формуванні ТНК як результату процесу інтернаціоналізації фірми, формах організаційної структури ТНК.

Теми рефератів

1. Типи і структура корпорацій в економічній діяльності міжнародного рівня.

2. Формування ТНК як результат процесу інтернаціоналізації фірми.
3. Форми організаційної структури управління ТНК.

Тема 2. Інноваційна діяльність та функціонування транснаціональних компаній

План

1. Форми міжнародних корпорацій.
2. Сутність транснаціональних корпорацій (ТНК).
3. Критерії належності фірми до ТНК.
4. Масштаби діяльності сучасних ТНК.
5. Соціально-етичні аспекти функціонування ТНК.
6. Роль ТНК у міжнародній економіці та критика їхньої діяльності.

Ключові поняття: багатонаціональні корпорації, глобальні корпорації, транснаціоналізація

Контрольні запитання та завдання

1. Охарактеризуйте поняття транснаціональної корпорації.
2. Назвіть характерні риси ТНК.
3. Визначте та охарактеризуйте критерії приналежності до ТНК.
4. Як розраховується індекс транснаціональності?
5. Дайте порівняльну характеристику категоріям: «транснаціональна корпорація», «багатонаціональна корпорація», «глобальна корпорація».
6. Охарактеризуйте масштаби операцій сучасних ТНК.
7. Чи впливає, на вашу думку, діяльність ТНК на розподіл глобального доходу між країнами?
8. Як ви розумієте значення транснаціонального злиття і поглинання?
9. Охарактеризуйте еволюцію інвестиційної активності ТНК.
10. Визначте та коротко охарактеризуйте етапи розвитку транснаціональної діяльності корпорацій.
11. Уважається, що визначальними рисами ТНК четвертого покоління є планетарне бачення ринків і функціонування в умовах глобальної конкуренції.

12. Доведіть, що ТНК є агентами глобалізації світової економіки.
13. Обґрунтуйте необхідність вивчення в процесі діяльності ТНК правового, економічного, політичного і культурного середовища функціонування.
14. Охарактеризуйте основні типи правових систем у різноманітних країнах світу.
15. Охарактеризуйте основні моделі політичної організації.
16. Дайте оцінку основних типів економічних систем.
17. Поясніть на прикладах поняття розходження в людському і культурному середовищі в різних країнах світу. Яким чином у діяльності ТНК необхідно враховувати ці розходження?
18. Обґрунтуйте вислів:
 - а) відмінності між країнами призводять до виникнення кількох етичних дилем: 1) чи слід фірмі провадити бізнес у країні, де при владі перебуває репресивний тоталітарний режим? 2) чи повинна фірма дотримуватися оригінальних стандартів на безпеку продукції, умови праці та захист довкілля, якщо законодавство країни, де проводяться операції, цього не вимагає? 3) чи слід фірмі платити хабарі урядовим чиновникам, щоб отримати доступ на ринок країни?
 - б) ризик заняття бізнесом вищий у країнах, де: 1) відсутня політична стабільність; 2) економічне управління здійснюється неадекватно або некваліфіковано; 3) відсутня законодавча система забезпечення захисту в разі порушення контрактних та майнових прав.

Під час самостійного вивчення теми 2 студентам рекомендується зосередити увагу на визначенні сутності поняття транснаціональної корпорації, дослідженні масштабів діяльності сучасних ТНК; етапів еволюції транснаціональної діяльності корпорацій; ролі ТНК як агента глобалізації світової економіки; вивченні середовища функціонування транснаціональних корпорацій.

Теми рефератів

1. Сутність поняття ТНК: підходи до визначення. Критерії приналежності до ТНК. Міжнародні, глобальні, транснаціональні корпорації.
2. Масштаби діяльності сучасних ТНК. Етапи еволюції транснаціональної діяльності корпорацій.
3. ТНК як агент глобалізації світової економіки.
4. Правове, економічне і політичне середовище функціонування ТНК.

Тема 3. Формування та реалізація стратегії ТНК

План

1. Сутність стратегічного управління.
2. Стадії розроблення стратегії: місія, аналіз і діагностика, мета, формування стратегії, реалізація стратегії, контроль.
3. Конкурентні переваги та стратегії їхнього розвитку.
4. Корпоративні стратегії.
5. Стратегії міжнародного бізнесу.

Ключові поняття: *стратегічне управління, маркетинг-мікс, маркетингові стратегії, стратегія світового ринку*

Контрольні запитання та завдання

1. Назвіть складові успішності стратегічного управління.
2. Які конкурентні переваги ТНК покладено в основу розроблення їхньої стратегії?
3. З'ясуйте, яку роль відіграє SWOT-аналіз у розробленні стратегії ТНК.
4. Назвіть види конкурентних стратегій ТНК. Розкрийте їхню суть.
5. Коротко охарактеризуйте маркетингові стратегії.
6. Які параметри системи управління ТНК пов'язані зі стратегічним аналізом?
7. Охарактеризуйте фактори, що впливають на розроблення ефективної стратегії.
8. Доведіть, що стратегія ТНК перебуває у тісному взаємозв'язку із середовищем та структурою.
9. Поясніть особливості ринкових (конкурентних) стратегій?

10. У чому полягає сутність стратегії виходу з ринку?
11. Охарактеризуйте процес прийняття рішень щодо вилучення зарубіжних інвестицій.

Під час самостійного вивчення теми 3 студентам рекомендується зосередити увагу на особливості стратегічного менеджменту ТНК; особливості ринкових стратегій; вивченні стратегії виходу з ринку; маркетингових стратегіях ТНК.

Теми рефератів

1. Поняття глобальної стратегії. Оцінка потенціалу для глобальної стратегії (аналіз ринкових, економічних, середовищних і конкурентних чинників).
2. Зміст і роль глобального стратегічного управління в практиці ТНК.
3. Модель процесу глобального стратегічного управління.
4. Поняття стратегічного періоду.
5. Рівні стратегічного управління в ТНК.
6. Типологія стратегічної орієнтації ТНК.
7. Порівняльна характеристика стратегії транснаціональних корпорацій США, Західної Європи і Японії.
8. Практичний досвід використання стратегічного управління підрозділами в різноманітних компаніях.
9. Основні детермінанти маркетингової діяльності ТНК.
10. Відмінності глобальної і багатонаціональної маркетингових стратегій.
11. Базові маркетингові стратегії ТНК.

Тема 4. Процес управління діяльністю транснаціональних компаній

План

1. Специфіка проблем управління персоналом у ТНК. Національні відмінності в практиці управління персоналом ТНК.
2. Основні підходи до комплектації управлінських служб у зарубіжних філіях і дочірніх підприємствах.

3. Причини соціальних конфліктів, пов'язаних з діяльністю ТНК. Концепція «соціальної відповідальності» ТНК. Критика названої концепції.

4. Порівняльна характеристика управлінських цінностей основних типів (етапів) соціальної відповідальності ТНК.

5. Формування корпоративної культури.

Ключові поняття: управління персоналом, менеджмент, експатріант, корпоративна культура, політика найму персоналу

Контрольні запитання та завдання

1. Поясніть з позицій міжнародного менеджменту важливість ефективного використання людських ресурсів.

2. Як би ви спрогнозували потребу в кадрах, якщо керували транснаціональною корпорацією?

3. На які проблеми можуть наражатись керівники ТНК під час управління кадрами? Прокоментуйте п'ять із них.

4. Які стадії розвитку трудових відносин між ТНК і приймаючою країною можна виділити? Прокоментуйте їх.

5. Які проблеми можуть спіткати керівництво ТНК у приймаючій країні в разі застосування стратегії трудових відносин, звичної і відпрацьованої в країні базування?

6. Якими способами можна здійснювати добір міжнародних менеджерів? Прокоментуйте кожен з них, відзначаючи його переваги та недоліки.

7. Якими якостями повинен володіти відряджуваний за кордон менеджер? Ранжуйте їх за ступенем значущості.

8. Складіть загальний план підготовки персоналу для роботи в зарубіжній філії. Прокоментуйте своє рішення.

9. Які найважливіші заходи слід спланувати американській ТНК для забезпечення якнайшвидшої адаптації свого менеджера, відрядженого до Японії? Італії? Великобританії?

10. Які проблеми можуть виникати в менеджера-експатріанта в разі його повернення після закінчення терміну відрядження? Чим це пояснюється? Яких заходів ви би вжили для полегшення його реадаптації?

11. Визначте основні проблеми у сфері оплати праці зарубіжних менеджерів.

12. Якою має бути політика у сфері оплати праці? Дайте пояснення.

У процесі самостійного вивчення теми 4 студентам рекомендується зосередити увагу на формуванні міжнародної кадрової стратегії і трудових відносин, понятті корпоративної культури та політики найму персоналу, підготовки персоналу для роботи в зарубіжних філіях; проблемах експатріації, питаннях оплати праці міжнародних менеджерів.

Теми рефератів

1. Міжнародна кадрова стратегія і трудові відносини в ТНК: прогноз потреби в кадрах за категоріями, проблемні питання, динаміка трудових відносин за Скінером.
2. Відбір міжнародних менеджерів: його способи, критерії і фактори. Формування ділових якостей міжнародного менеджера.
3. Навчання персоналу для роботи в зарубіжних філіях: стратегія підготовки міжнародного менеджера, етапи навчання.
4. Оплата праці міжнародних менеджерів: проблеми, основний оклад і преміальні надбавки.

Тема 5. Планування і організація економічної діяльності транснаціональних компаній

План

1. Планування в системі управління ТНК.
2. Аналітичні можливості інформаційної системи ТНК.
3. Бухгалтерська звітність ТНК.
4. Консолідація бухгалтерської звітності ТНК.
5. Трансляційні ризики та способи їх запобігання.

Ключові поняття: інформаційна система, планування, контроль, оцінка та координації виробничої діяльності, транснаціональна фінансова звітність, країна базування транснаціональної компанії.

Контрольні запитання та завдання

1. Яку роль відіграє інформаційне забезпечення у вирішенні проблем управління ТНК?

2. З яких джерел надходять дані до інформаційної системи ТНК?

3. Змодельуйте рух інформаційних потоків у системі ТНК.

4. Які чинники варто враховувати під час розроблення інформаційної системи ТНК?

5. Які бухгалтерські моделі вам відомі? Стисло охарактеризуйте їх.

6. Які чинники можуть впливати на національні особливості системи GAAP?

7. Наведіть узагальнену схему аналізу річного звіту ТНК.

8. Чому системи обліку в різних країнах неоднакові? Чому ці відмінності мають важливе значення?

9. Протягом року базова компанія продала підрозділові матеріальні цінності сумою 2 200 дол. Їхня вартість для першої становила 1 500 дол. Підрозділ продав ці матеріальні цінності третій стороні за 3 200 дол. *Визначте:*

а) Яким є чистий (неконсолідований) дохід базової компанії?

б) Яким є чистий дохід підрозділу?

в) Яким є консолідований прибуток матеріальних запасів, що їх базова компанія спочатку продала підрозділові?

г) Якими є суми консолідованої касової готівки та рахунків кредиторів? Чому система контролю, що спирається на облік, могла надати керівництву штаб-квартири необ'єктивну інформацію про діяльність закордонного підрозділу? Яким чином можна найкраще скоригувати цю необ'єктивність?

Під час самостійного вивчення теми 5 студентам рекомендується зосередити увагу на ролі інформаційного забезпечення у вирішенні проблем управління ТНК; особливостях облікових національних систем; бухгалтерській звітності ТНК, підготуванню звіту в іноземній валюті.

Теми рефератів

1. Планування фінансової діяльності ТНК: бюджет та фінансовий прогноз, центр прибутків, внутрішні трансфертні ціни.
2. Планування і мобілізація фінансових ресурсів.
3. Джерела зовнішніх фінансових ресурсів: локальний борговий ринок, ринок євровалют, міжнародні облігації, європейський фондовий ринок.
4. Внутрішні джерела фінансування: прямий міжнародний фірмовий кредит; компенсаційний внутрішньофірмовий кредит, паралельний внутрішньофірмовий кредит.
3. Роль інформаційного забезпечення у вирішенні проблем управління ТНК: інформаційна система як складова системи управління.
4. Особливості облікових національних систем.
5. Аналітичність фінансової звітності ТНК.
6. Консолідована фінансова звітність ТНК. Принципи консолідації звітності.

Тема 6. Фінансова діяльність транснаціональних компаній

План

1. Оцінка середовища фінансової діяльності ТНК.
2. Джерела і методи фінансування зарубіжних операцій ТНК.
3. Оцінка та вибір пріоритетів інвестування.
4. Трансфертне ціноутворення.
5. Операційна фінансова політика ТНК.
6. Фінансові ризики в діяльності ТНК.
7. Структура капіталу ТНК.
8. Оподаткування діяльності ТНК.

Ключові поняття: *вартість корпорації, леверидж, теорія Модільяні-Міллера, структура капіталу, трансфертні ціни, центр прибутків*

Контрольні запитання та завдання

1. Визначте основні складові світового інвестиційного середовища.
2. Охарактеризуйте ризики, пов'язані з міжнародною господарською діяльністю.
3. Завдання міжнародного фінансового менеджменту ТНК.
4. Охарактеризуйте джерело зовнішніх фінансових ресурсів компанії.
5. Розкрийте внутрішні джерела фінансування.
6. Визначте особливості глобального керування готівкою ТНК.
7. Назвіть види фінансових ризиків і методи керування ними.
8. Яку внутрішню фінансову структуру може мати ТНК?
9. Яким інструментом керуються ТНК для мобільного переказу кредитно-фінансових ресурсів?
10. Назвіть основні канали переміщення засобів усередині ТНК.
11. Які інструменти забезпечують регулювання фінансової діяльності ТНК?
12. У чому полягає проблема розміщення центрів прибутків?
13. Сформулюйте основні завдання, які виконують трансфертні ціни.
14. У чому полягає сутність теорії Модільяні-Міллера?
15. Наведіть приклад можливого руху коштів усередині ТНК.
16. У чому сутність неттингу готівкових потоків?
17. Охарактеризуйте механізм багатостороннього неттинга.
18. У чому полягає особливість оподаткування діяльності ТНК?

У процесі самостійного вивчення теми б студентам рекомендується зосередити увагу на внутрішній фінансовій структурі ТНК; плануванні її фінансової діяльності; методів мобілізації фінансових ресурсів; особливостях управління фінансами ТНК; структурі капіталу зарубіжної дочірньої фірми; структурі капіталу і вартості корпорацій; управлінні

рухом грошових коштів; управлінні валютним ризиком; особливостях оподаткування діяльності ТНК.

Теми рефератів

1. Середовище фінансової діяльності ТНК. Організаційні, інформаційні та правові особливості діяльності на світовому фінансовому ринку.
2. Внутрішня фінансова структура ТНК.
3. Особливості управління фінансами ТНК.
4. Капітал дочірньої фірми, його структура. Фінанси, що обслуговують експорт й імпорт.
5. Управління рухом та використанням грошових коштів.
6. Теоретичні аспекти фінансової діяльності ТНК. Теорія Модільяні-Міллера.
7. Невідповідність теорії корпоративних фінансів практиці господарювання ТНК.
8. Податкові умови діяльності ТНК. Вплив оподаткування на рішення і політику ТНК.

Тема 7. Галузеві та регіональні особливості діяльності ТНК

1. Еволюція наддержавного регулювання діяльності ТНК.
2. Значення Угоди про ТНК країн-членів ОЕСР.
3. Антимонопольні заходи окремих країн.
4. Рестриктивне регулювання діяльності ТНК.
5. Страхування іноземних інвестицій.

Ключові поняття: *глобалізація, інтеграція, інтеграція економічна, кодекс, кодекс поведінки ТНК*

Контрольні запитання та завдання

1. Який вплив на діяльність ТНК мала Угода про ТНК країн-членів ОЕСР?
2. З'ясуйте основні причини виникнення суперечностей між країнами-учасницями ООН. Із чим пов'язана зміна ролі ООН у міжнародних економічних відносинах?

3. Дайте оцінку ефективності і захисту прямих іноземних інвестицій ТНК у рамках БАГІ.

4. Охарактеризуйте мету та завдання укладання двосторонніх договорів про захист інвестицій. Які країни беруть участь у цьому процесі?

5. Проаналізуйте напрями змін у національних нормативних положеннях щодо регулювання прямих іноземних інвестицій і діяльності ТНК.

6. Визначте ступінь участі України в наддержавному регулюванні діяльності ТНК.

7. Які визначальні передумови, на Ваш погляд, можуть сприяти можливості поступового долучення економіки України до глобальних процесів і структур?

8. Назвіть галузі української економіки, що мають порівняльні і конкурентні переваги у світовій економіці.

9. Яке місце в діяльності ТНК посідає Україна? Поясніть Ваші висновки.

10. Визначте інвестиційну привабливість України з погляду транснаціональних корпорацій.

Під час самостійного вивчення теми 7 студентам рекомендується зосередити увагу на еволюції наддержавного регулювання діяльності ТНК; значенні Угоди про ТНК країн-членів ОЕСР; адаптації ТНК до умов наддержавного регулювання їхньої діяльності.

Тема рефератів

1. Глобалізація розвитку. Глобальні і національні трансформації України.
2. Концепція національних інтересів України в умовах глобалізації розвитку.
3. Еволюція наддержавного регулювання діяльності ТНК.
4. Діяльність ООН з визначення правил поведінки ТНК. Комісія ООН з ТНК, розроблення Кодексу поведінки ТНК.
5. Політика ОЕСР з регулювання діяльності ТНК; Комітет з міжнародних інвестицій і ТНК; Декларація країн ОЕСР про

міжнародні інвестиції та ТНК; Угода про ТНК країн-членів ОЕСР.

6. Зобов'язання ТНК згідно з угодою про ТНК країн-членів ОЕСР (загальна політика, надання інформації, конкуренція, фінанси і податки, наука й технології, екологія).

7. Адаптація ТНК до умов наддержавного регулювання їхньої діяльності: державно-приватні компанії зі страхування іноземних інвестицій, Корпорація із захисту закордонних інвестицій (США),

8. Корпорація з гарантій закордонних інвестицій (Великобританія), система захисту іноземних інвестицій ТНК в інших країнах.

9. Міжнародне агентство з гарантій інвестицій (МАГІ). Обопільні умови про захист і стимулювання іноземних інвестицій.

Тема 8. Складові ефективної економічної діяльності ТНК

План

1. Переваги зарубіжної виробничої діяльності.
2. Проблема оптимального рівня централізації управління виробництвом.
3. Основні елементи операційної стратегії ТНК.
4. Виробництво в офшорних зонах.
5. Управління науково-дослідницькою діяльністю ТНК.
6. Вибір засобів взаємодії з іноземним партнером.
7. Закордонне будівництво.
8. Екологічні наслідки виробничої діяльності ТНК.

Ключові поняття: економічна діяльність, ефективність, експорт заводів (plant export), закордонне будівництво, стратегія матеріально-технічного забезпечення

Контрольні запитання та завдання

1. В чому сутність стратегій виробництва та матеріально-технічного забезпечення є важливою для ТНК?
2. Які проблеми вирішуються в рамках стратегії «виробництво-МТЗ»?

3. Яким чином може здійснюватись вибір місця розташування міжнародного виробництва?

4. Охарактеризуйте метод «чотирьох фільтрів» для аналізу зовнішніх ринків.

5. Визначте практичні орієнтири для прийняття єдиної стратегії «виробництво-МТЗ».

6. Які особливості має міжнародне переміщення ресурсів?

7. Які вам відомі способи оволодіння закордонними ресурсами? Охарактеризуйте два з них.

8. Які типи стратегії освоєння закордонних ресурсів вам відомі? Визначте переваги та недоліки кожної з них.

9. У чому полягає проблема імпорту закордонних ресурсів?

10. Чому закордонне будівництво є видом виробничої діяльності ТНК?

11. Назвіть характерні ознаки закордонного будівництва.

12. Що може охоплювати промислове устаткування для експорту?

13. Що розуміють під експортом заводів?

14. Назвіть особливості, властиві експорту заводів.

15. Як експорт заводу може впливати на економіку країни-експортера та країни імпортера? Назвіть по 3 позитивних та негативних чинника.

16.3 якою метою може створюватись міжнародний консорціум при експорті заводів?

17. Назвіть основні типи організації консорціумів при експорті заводів. Визначте переваги та недоліки кожного типу.

18. Як здійснюється розроблення та реалізація стратегії з експорту заводів?

19. Охарактеризуйте можливі екологічні наслідки виробничої діяльності ТНК.

У процесі самостійного вивчення теми 8 студентам рекомендується зосередити увагу на формуванні стратегій міжнародного виробництва і матеріально-технічного забезпечення, стратегії освоєння закордонних ресурсів, стратегії міжнародного підряду, екологічних наслідках виробничої діяльності ТНК.

Теми рефератів

1. Стратегія транснаціонального виробництва і матеріально-технічного забезпечення.
2. Визначення розташування міжнародного виробництва: методи аналізу одиної території, методи аналізу декількох територій, метод аналізу товарів за декількома територіями.
3. Розроблення і реалізація стратегії міжнародного виробництва та матеріально-технічного забезпечення: критерій прийняття рішення, будівництво й розширення закордонного заводу; об'єднання систем виробництва та постачання.
4. Стратегія міжнародного підприємства: типи проектів, закордонне будівництво, завод як об'єкт експорту, особливості експорту заводів та ефективність цього процесу для країни-експортера і країни-імпортера; міжнародні виробничі консорціуми.
5. Екологічні наслідки виробничої діяльності ТНК.

Тема 9. Взаємодія ТНК та національних економік

План

1. Вплив ТНК на економіку країн базування.
2. Вплив ТНК на економіку країн-реципієнтів.
3. Особливості впливу ТНК на розвинуті країни.
4. Особливості впливу ТНК на країни, що розвиваються.
5. Вплив ТНК на платіжний баланс.

Ключові поняття: країни базування, країни-реципієнти, платіжний баланс, дефіциту платіжного балансу, національні переваги, прями іноземні інвестиції

Контрольні запитання та завдання

1. Поясніть, чим викликаються політичні дії у відповідь на діяльність ТНК з боку урядів держав.
2. На які сфери життєдіяльності країни справляє вплив діяльність ТНК?
3. Прокоментуйте концептуальний підхід до гармонізації взаємовідносин «ТНК — національна держава», визначений Франкліном Руттом.

4. Складіть порівняльну таблицю «Плюси і мінуси діяльності ТНК для країни-реципієнта та країни-донора капіталу».

5. У чому полягають основні проблеми взаємовідносин ТНК з національними урядами?

6. Чим визначається дипломатична функція ТНК у сфері зовнішніх відносин?

7. У чому полягає позитивний економічний вплив ТНК щодо країн перебування?

8. Охарактеризуйте основні прояви негативного впливу ТНК на економіку приймаючих країн.

9. Обґрунтуйте причини впливу ПП ТНК на платіжний баланс країни-реципієнта.

10. Поясніть, яким чином структурна негнучкість приймаючої країни призводить до виникнення дефіциту платіжного балансу.

11. Охарактеризуйте політику приймаючих слаборозвинених країн щодо інвестиційних проектів ТНК.

12. Поясніть, яку роль у виборі країни інвестування відіграють: 1) політична стабільність у країні; 2) правові умови іноземних інвестицій; 3) система оподаткування; 4) характер торгової політики; 5) ступінь розвитку інфраструктури. Розкрийте вплив цих умов на позицію експортера капіталу на прикладі України.

13. Поясніть, чому останніми роками національні уряди розглядають ТНК як засіб зміцнення національних позицій і створення національних переваг.

14. Розкрийте суть дипломатичної функції ТНК. Відповідь проілюструйте прикладами.

15. Доведіть, що діяльність ТНК підвищує конкурентність національних ринків приймаючих країн.

16. У чому виявляється негативний вплив ТНК на економіку країн, у яких вони функціонують?

17. Чому ТНК у своїй стратегічній політиці зорієнтовані, як правило, на поглинання місцевих компаній приймаючих країн?

18. Чому трансфертні ціни, які використовують ТНК, негативно впливають на економіку приймаючих країн?

19. За яких умов ТНК має більшу ринкову силу, ніж уряд країни-реципієнта? Які види поступок можливі для уряду в такому разі?

20. За яких умов позиції ТНК на переговорах є слабшими, ніж позиції уряду? Які види поступок можливі для уряду в такому разі?

21. Фірми не повинні інвестувати кошти за кордоном, якщо існує потреба у вкладеннях з метою створення робочих місць у рідній країні. Обговоріть цю тезу.

22. Як ви вважаєте, чи буде успішне завершення переговорів щодо укладення багатосторонньої угоди з лібералізації законодавства, яке регулює ПІІ, вигідним для світової економіки? Чому?

23. Аргументуйте або спростуйте такі тези:

- «витрати» країни-донора, пов'язані з ПІІ, містять їх негативний вплив на платіжний баланс через первинний відплив капіталу та ефект заміщення експорту іноземними інвестиціями. До «витрат» унаслідок ПІІ належить також експорт робочих місць за кордон;

- країни-донори можуть застосовувати як політику заохочення, так і політику обмеження ПІІ. Країни-реципієнти намагаються залучити ПІІ, пропонуючи компаніям-інвесторам додаткові стимули, і обмежити їх, запроваджуючи ліміти на права власності та встановлюючи вимоги щодо характеру діяльності іноземних ТНК;

- фірмам, які планують здійснення ПІІ, зазвичай доводиться провадити переговори з урядом країни-реципієнта з метою визначення умов інвестицій. Метою будь-яких переговорів є підписання угоди, яка вигідна обом сторонам. Ведення переговорів неминує передбачає досягнення компромісу;

- результат переговорів, як правило, визначається відносною ринковою силою іноземної ТНК та уряду країни-реципієнта. Ринкова сила сторін залежить від того, яку цінність для однієї з них становлять пропозиції іншої, від кількості порівнянних альтернатив, доступних кожній зі сторін, та ліміту часу, який є в розпорядженні ТНК і уряду країни-реципієнта.

28. Поясніть, на які країни і чому припадає найбільший обсяг вивезених та ввезених ПП?

Під час самостійного вивчення теми 9 студентам рекомендується зосередити увагу на взаємовідносинах «національна держава — транснаціональна корпорація»; впливові ТНК на національні економіки та на платіжний баланс.

Теми рефератів

1. Взаємовідносини «національна держава — ТНК»: гармонізація інтересів.
2. ТНК в економіці економічно розвинутих країн. ТНК в економіці країн, що розвиваються.
3. Наслідки господарської діяльності ТНК.
4. ТНК і країни базування. ТНК та країни, що приймають.

3. КОНТРОЛЬНА ТЕСТОВА ПРОГРАМА

1. ТНК — це:
 - а) фірма, яка має власні філії у 2-х і більше країнах;
 - б) фірма, що виробляє та експортує товари (послуги);
 - в) фірма, яка виробляє продукцію за ліцензією;
 - г) спільне підприємство;
 - г) фірма, що продала іноземному контрагенту власні технології.
2. Критерії належності фірми до ТНК:
 - а) структурний, фінансовий, результативний;
 - б) структурний, результативний, біхевіоральний;
 - в) організаційний, фінансовий, результативний;
 - г) фінансовий, управлінський, маркетинговий;
 - г) управлінський, прибутковий, організаційний.
3. Найвища стадія інтернаціоналізації характерна для компаній, які:
 - а) самостійно здійснюють експортні операції;
 - б) через посередників здійснюють експортні операції;
 - в) виробляють та продають товари (послуги) в інших країнах через власні дочірні (підконтрольні) компанії;
 - г) створюють СП, виробляють та продають товари, послуги через них;

- г) продають іноземному контрагенту власні технології.
4. Для якого етапу інтернаціоналізації фірми характерні глобальна раціоналізація й оптимізація прибутку:
- а) початкового;
 - б) локальної ринкової експансії;
 - в) транснаціонального;
 - г) а + б;
 - г) б + с.
5. Яка з цих цілей може вважатися місією ТНК з етноцентричною орієнтацією:
- а) прибутковість і суспільне визнання;
 - б) суспільне визнання;
 - в) легітимність;
 - г) життєздатність;
 - г) прибутковість і життєздатність.
6. Який характер має процес ухвалення рішень у ТНК із профілем геоцентризму:
- а) потоки управлінських рішень рухаються зверху донизу;
 - б) потоки управлінських рішень рухаються знизу вгору;
 - в) рішення ухвалюються способом численних переговорів на рівні місцевих відділень між їх керівництвом і підлеглими;
 - г) рішення ухвалюються в процесі багаторазових переговорів між усіма рівнями управління корпорації;
 - г) погодження рішень міжнародними організаціями.
7. Яке з нижченаведених тверджень відображає стратегію регіоцентризму:
- а) глобальна інтеграція і регіональна чутливість;
 - б) фокусування;
 - в) диверсифікація;
 - г) національна чутливість;
 - г) регіональна інтеграція і національна чутливість.
8. Для фірм якої спрямованості характерна складна мережа організаційних відносин, що враховує вплив усіх елементів конкурентного середовища:
- а) етноцентричної;
 - б) поліцентричної;
 - в) регіоцентричної;

г) геоцентричної;

г) жодної з них.

9. Важливу роль у формуванні організаційної культури ТНК етноцентричної орієнтації грає культура:

а) міжнародна (глобальна);

б) регіональна;

в) країни розміщення штаб-квартири;

г) країни розміщення дочірніх фірм;

г) вищого менеджменту.

10. Типовою формою технології і організації виробництва в ТНК геоцентричного профілю є:

а) одиничне виробництво;

б) масове виробництво;

в) серійне виробництво;

г) гнучке виробництво.

11. Інтерналізація — це:

а) процес залучення фірми до міжнародних операцій;

б) участь фірми в міжнародних альянсах;

в) процес створення внутрішньокорпоративного ринку;

г) процес злиття фірм, які виробляють однорідну продукцію.

12. Серед факторів, що обумовлюють інтерналізацію, виділяють:

а) економічні, політичні, соціально-культурні;

б) економічні, технічні, динамічні, політичні;

в) ринкові, фінансові, динамічні, технічні;

г) ринкові, фінансові, динамічні, політичні.

13. Яку форму виходу на зовнішній ринок доцільно вибрати фірмі, якщо

$$\left| \begin{array}{l} C'' + A'' < C + M'' \\ C'' + A'' < C'' + D'' (A'' < D'') \end{array} \right|,$$

де C — витрати на виробництво в країні базування; C'' — витрати на виробництво в закордонній країні; M'' — витрати на експортний маркетинг, урахування страхування, транспортування, митні витрати; A'' — додаткові витрати ТНК у закордонній країні, пов'язані з отриманням інформації про середовищні умови бізнесу та адаптації до них; D'' — витрати,

пов'язані з ризиком «розсіювання» технологічних переваг у разі продажу ліцензії:

- а) експорт;
- б) пряме закордонне інвестування;
- в) ліцензування;
- г) жодну з них.

14. Яку форму обслуговування внутрішнього ринку доцільно вибрати фірмі, якщо
$$\begin{cases} C'' + M + D'' < C'' + M + A'' (D'' < A'') \\ C'' + M + D'' < C \end{cases},$$

де C — вартість виробництва продукції в країні базування; $C'' + M + A''$ — витрати на виробництво за кордоном для продажу на ринок країни базування, при цьому M — додаткові маркетингові витрати, у т. ч. митні; A'' — додаткові витрати ТНК у закордонній країні, пов'язані зі статусом іноземного інвестора; $C'' + M + D''$ — витрати, пов'язані з контрагуванням закордонного ліцензіата та подальшою реалізацією продукції на ринку країни базування ТНК, а D'' — витрати, що збільшують ризик втрати технологічних переваг у результаті продажу ліцензії:

- а) внутрікраїнне виробництво;
- б) виробництво за кордоном;
- в) продаж ліцензії закордонній фірмі;
- г) жодну з них.

15. Який із цих варіантів фінансової політики використовують ТНК регіоцентричної орієнтації:

- а) репатріація прибутку в країну базування штаб-квартири;
- б) перерозподіл прибутку між регіональними (географічними) відділеннями;
- в) залишення прибутку в розпорядженні відділень;
- г) глобальний перерозподіл прибутку.

16. Серед факторів середовища іноземної країни, в якій фірма планує здійснення операцій, найнесприятливішим є:

- а) економічна система країни;
- б) основні показники добробуту;
- в) існуюча інфраструктура;
- г) монетарна і податкова політики;
- д) стабільність уряду.

17. До загальногалузових чинників, які мають оцінити менеджери ТНК під час прийняття рішень про ступінь глобалізації операцій фірми, належать:

- а) ринкові, економічні, середовищні, конкурентні;
- б) економічні, політичні, соціально-культурні;
- в) глобальні, національні, галузеві, внутрішньокорпоративні.

18. Серед чинників, що впливають на здатність фірми або її підрозділу формувати і реалізовувати глобальну стратегію інтернаціоналізації, можна виділити такі:

- а) фінансова політика, маркетингова політика, політика щодо персоналу ТНК;
- б) організаційна структура, управлінські процеси, персонал, корпоративна культура;
- в) організаційна структура, управлінські процеси, персонал.

19. Залежно від галузевого потенціалу інтернаціоналізації і внутрішньокорпоративної готовності, а також від цільових установок фірми щодо ринкової частки, виділяють такі типи міжнародних конкурентних стратегій:

- а) глобальна, локальна, багатонаціональна;
- б) маркетингова, фінансова, стратегія щодо персоналу, ринкова;
- в) глобальна, багатонаціональна стратегія концентрації, локальна стратегія високої ринкової частки, локальна стратегія концентрації.

20. Активна участь у стратегічних альянсах з іншими фірмами з метою зменшення витрат на науково-дослідні та конструкторські роботи й придбання доступу до нових ринків і технологій характерна для фірм, що реалізують:

- а) глобальну стратегію;
- б) локальну стратегію високої ринкової частки;
- в) багатонаціональну стратегію концентрації.

21. У практиці ТНК виділяють такі рівні управління:

- а) корпоративний, рівень стратегічного господарчого підрозділу, функціональний;
- б) глобальний, національний, внутрішньокорпоративний;
- в) корпоративний, рівень стратегічного господарчого підрозділу, функціональний, локальний.

22. У практиці ТНК виділяють такі типи організаційних структур:

- а) продуктова, регіональна, матрична;
- б) функціональна, регіональна, структура стратегічного господарчого підрозділу, матрична;
- в) функціональна, регіональна, структура стратегічного господарчого підрозділу, проектна.

23. Фінансові менеджери ТНК мають постійно розв'язувати проблеми, які виникають через існування плаваючих валютних курсів і створюють такі ризики:

- а) фінансові, валютні, біржові;
- б) транзакційні, трансляційні;
- в) транзакційні, фінансові, трансляційні.

24. Транзакційні ризики пов'язані з:

- а) незбіганням моменту укладання договору і моменту його оплати;
- б) існуванням плаваючих валютних курсів;
- в) а + б.

25. Можна виділити такі методи запобігання втрат від транзакційних ризиків:

- а) форвардне хеджування, ф'ючерсне хеджування, валютні опціони, внутрікорпоративне хеджування;
- б) форвардне хеджування, ф'ючерсне хеджування, валютні опціони, внутрікорпоративне хеджування, угоди «своп»;
- в) форвардне хеджування, ф'ючерсне хеджування, валютні опціони;
- г) форвардне хеджування, кредитне хеджування, прискорення або відстрочення платежів, взаємне хеджування, коригування цін.

26. Трансляційні ризики — це:

- а) ризики під час здійснення закордонних операцій;
- б) ризики, які пов'язані зі зміною валютного курсу;
- в) різниця, яка виникає в процесі перерахунку вартості активів і пасивів з однієї валюти в іншу;
- г) політичні ризики, що існують у закордонній країні

27. Франчайзинг (franchising) – це

а) особлива форма ліцензування, суть якої полягає в тому, що фірма, яка перебуває в одній країні, видає компанії з іншої країни дозвіл на використання своєї технології виробництва, а також бренду, торгової марки і логотипу в обмін на виплату роялті;

б) вкладення капіталу з метою здійснення придбання і реального контролю над об'єктами власності, активами і цілими компаніями в інших країнах;

в) угода, відповідно до якої компанія в одній країні дає фірмі, що знаходиться в іншій країні, згода на управління потужностями цієї фірми або надання інших управлінських послуг за певну винагороду.

28. Управлінський контракт (management contract) – це

а) придбання зарубіжних фінансових активів (акцій, облігацій і депозитних сертифікатів), що не ставить на меті здійснення контролю;

б) вкладення капіталу з метою здійснення придбання і реального контролю над об'єктами власності, активами і цілими компаніями в інших країнах;

в) угода, відповідно до якої компанія в одній країні дає фірмі, що знаходиться в іншій країні, згода на управління потужностями цієї фірми або надання інших управлінських послуг за певну винагороду.

29. Прямі іноземні інвестиції (foreign direct investments, FDI) – це

а) придбання зарубіжних фінансових активів (акцій, облігацій і депозитних сертифікатів), що не ставить на меті здійснення контролю;

б) вкладення капіталу з метою здійснення придбання і реального контролю над об'єктами власності, активами і цілими компаніями в інших країнах;

в) угода, відповідно до якої компанія в одній країні дає фірмі, що знаходиться в іншій країні, згода на управління потужностями цієї фірми або надання інших управлінських послуг за певну винагороду.

30. Портфельні інвестиції (portfolio investments) – це

- а) придбання зарубіжних фінансових активів (акцій, облігацій і депозитних сертифікатів), що не ставить на меті здійснення контролю;
- б) вкладення капіталу з метою здійснення придбання і реального контролю над об'єктами власності, активами і цілими компаніями в інших країнах;
- в) угода, відповідно до якої компанія в одній країні дає фірмі, що знаходиться в іншій країні, згода на управління потужностями цієї фірми або надання інших управлінських послуг за певну винагороду.

4. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Акція – це цінний папір без установленого терміну обігу, що засвідчує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в ньому, права на участь в управлінні ним, а також на одержання частини прибутку у вигляді дивідендів, і на участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

Адаптація на основних ринках — зосередження на найсприятливіших для компанії цільових ринках і модифікація маркетингового комплексу, передусім товару, згідно з вимогами та уподобаннями цих ринків

Аутсорсинг – використання ТНК продуктів чи послуг місцевих компаній в зарубіжних країнах або філій інших ТНК.

Багатонаціональна корпорація – це міжнародні корпорації, що об'єднують національні компанії низки держав на виробничій і науково-технічній основі.

Бізнес-план – це документ, що містить в собі короткий, точний та зрозумілий опис інвестиційного проекту, в якому розглядається велика кількість можливих ситуацій, що дозволяють вибрати найкраще рішення й інструмент його реалізації.

Валовий внутрішній продукт – це один з найважливіших показників, що виражає обчислену в ринкових цінах сукупну вартість кінцевого продукту (продукції, товарів і послуг),

створеного протягом року в країні, з використанням факторів виробництва, які належать даній країні, а також з урахуванням показників одержаного валового продукту завдяки економічній діяльності за межами країни.

Вексель — це цінний папір, що засвідчує безумовний грошовий обов'язок векселедавця сплатити до настання терміну визначену суму коштів власникові векселя (векселетримачеві).

Вивіз капіталу — це одностороннє переміщення вартості у товарній або грошовій формі за кордон з метою одержання прибутку, відсотка або з іншою метою.

Всесвітня адаптація — найдорожча стратегія, передбачає пристосування товару до вимог кожного окремого національного ринку. Так, відсутність у межах Європейського Союзу єдиних технічних норм нерідко призводить до виробництва одного і того ж товару в численних варіантах.

Геоцентрична або глобальна орієнтація припускає співробітництво між штаб-квартирою і філіями для розробки стандартів і процедур, що відповідають як загальним, так і локальним задачам фірми.

Глобалізація — це новий рівень інтернаціоналізації та міжнародної інтеграції, що характеризується інтенсифікацією і новою якістю внутрішніх міжнародних зв'язків у планетарних масштабах.

Глобальний альянс — це альянс, створений компаніями декількох країн, що діють у глобальному масштабі.

Глобальні корпорації — ТНК з планетарним баченням ринків і функціонуванням в умовах глобальної конкуренції.

Глобальний рух капіталу — це переміщення капіталу між суб'єктами міжнародної економіки з метою його оптимального використання.

Економічна система призначена для розподілу обмежених ресурсів між конкуруючими економічними суб'єктами і пов'язана з регулюванням і координацією ресурсів і власності на дане майно.

Експатріант — відряджений за кордон працівник.

Експорт заводів (plant export) — спорудження будівлі й установка повного комплексу устаткування для виробництва певних виробів відповідно до умов контракту.

Етноцентризм розгляд закордонних операцій, як підпорядкованих діяльності на внутрішньому ринку.

Закордонне будівництво — переміщення праці і технології (включаючи науково-технічні знання і методи керування), кожного окремо чи всіх разом.

Злиття — це об'єднання двох або більше господарських суб'єктів, у результаті якого утворюється нова економічна одиниця.

Інвестиційний фонд — це спосіб інвестування грошей для групи інвесторів, за якого вартість інвестування цільових об'єктів розподіляється між ними.

Інвестиція — це спосіб використання фінансових ресурсів та інших економічних активів продуктивним шляхом, який забезпечує збереження вартості активів і додатковий чистий дохід (прибуток).

Інноваційна діяльність — це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інтеграція — це об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави; форма інтернаціоналізації господарської діяльності, зближення та поглиблення взаємодії національних економік.

Інтернаціоналізація — це процес еволюції міжнародних економічних зв'язків на базі міжнародного поділу праці, що виявляється у розвитку міжнародної торгівлі та формуванні міжнародної власності, як основи переходу до вищого рівня економічної взаємодії держав.

Інформаційна система як складова частина системи управління містить дані, які необхідні транснаціональній корпорації (ТНК) для планування, контролю, оцінки та координації своєї виробничої діяльності, включаючи операції за

кордоном. Картель – це договірне об'єднання підприємств однієї галузі для різних напрямків спільної комерційної діяльності.

Капітал – це самозростаюча вартість; до капіталу належать матеріальні ресурси та грошові засоби, які використовуються у суспільному виробництві з метою отримання прибутку.

Кліринг – це механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію (контроль) та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань.

Кодекс — систематизований законодавчий акт, в якому комплексно викладено норми права щодо окремих сфер чинного законодавства.

Кодекс поведінки ТНК — перелік правил, яких повинні дотримуватись ТНК та інші учасники МЕВ, узгоджений в ООН.

Консорціум — це тимчасові статутні об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети.

Контракт «під ключ» – це контракт на здійснення певних робіт із спорудження нового підприємства або об'єкта інфраструктури, що передбачає повну відповідальність генерального контрактора за будівництво, ефективне використання інвестиційних коштів і початок роботи підприємства за планом.

Концерн – це статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі на засадах повної фінансової залежності від одного чи групи підприємств.

Корпоративна культура визначається як сукупність неформальних процедур, що домінують в організації або як домінуюча філософія відносно того, що найкраще сприятиме досягненню організаційної мети.

Корпорація – це засноване на пайовій участі в капіталі об'єднання, юридичні права і зобов'язання якого відособлені від прав і зобов'язань його учасників.

Леверидж – це фактор, невелика зміна якого може привести істотній зміні результатуючих показників.

Лізинг – це підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна.

Ліцензіар – це особа, що має право видавати ліцензії іншим особам (ліцензіатам).

Ліцензіат – це особа, що отримує ліцензію від ліцензіара.

Ліцензування в глобальній економіці – це трансгранична угода, в межах якої власник ліцензії (ліцензіар) передає користувачу в іншій країні (ліцензіату) права на використання певних нематеріальних активів на певних умовах, у тому числі фіксований платіж за користування ліцензією – роялті.

Ліцензія – це офіційний документ, що надає право на проведення конкретних видів робіт, випробування, сертифікації продукції або застосування знаку відповідності продукції вимогам нормативних документів, зазначених у сертифікаті на цю продукцію.

Ломбардна ставка – це процентна ставка Центробанку під заставу нерухомості, золотовалютних цінностей при видачі кредитів комерційним банкам.

Маркетингові стратегії – є складовою корпоративного стратегічного менеджменту і передбачають забезпечення механізму узгодження цілей глобальної експансії ТНК, її потенціалу і ресурсних можливостей.

Маркетинг-мікс є вихідним елементом маркетингової стратегії і комплексом заходів щодо товарної, збутової, цінової та комунікаційної політики ТНК.

Метакорпорація – механізм взаємодії юридично незалежних корпорацій, що базується переважно на передачі інновацій.

Міжнародна передача технологій – це комплекс процесів та відносин в міжнародній економіці з приводу вивозу та ввозу технології, яка передається в уречевленій або неуречевленій формах.

Міжнародні, або іноземні інвестиції – це спосіб розміщення капіталу (активів) однієї країни в іншій країні.

Міжнародний інвестиційний проект – це комплекс взаємопов'язаних дій, які передбачають певні вкладення капіталу за межами країни з метою отримання прибутку.

Міжнародний кредит – економічні відносини між резидентами різних країн з приводу надання та використання залучених ресурсів або еквівалентних фінансових активів на умовах строковості, повернення, плати за використання економічної відповідальності.

Модернізація – макропроцес переходу від традиційного до сучасного суспільства – суспільства модерності

Науково-технічний прогрес – це безперервний взаємозумовлений процес розвитку науки і техніки; процес створення нових і вдосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва і кінцевої продукції з використанням досягнень науки.

Нерезидент – це громадяни інших країн, які тимчасово перебувають в країні та здійснюють свою діяльність протягом визначеного часу; всі громадяни і компанії інших країн, які мають статус державного службовця, військовослужбовця іншої країни, а також громадяни та компанії, які перебувають за межами країни і здійснюють там свою діяльність.

Облігація – емісійний цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого відсотка (якщо інше не передбачено умовами випуску).

Основна облікова (дисконтна) ставка – це процентна ставка, під яку Центробанк кредитує комерційні банки, чим вище ця ставка, тим більший інтерес до неї проявляють іноземні інвестори.

Офшоринг – виробництво продукції або послуг для компанії її зарубіжними філіями.

Платіжний баланс — баланс сум потоків валютних платежів, які отримує з-за кордону і здійснює за кордон країна у процесі міжнародної діяльності за певний період часу.

Поглинання – це угода, чинена з метою встановлення контролю над господарчим товариством і здійснювана шляхом придбання певної частки статутного капіталу компанії, що поглинається, при цьому зберігається юридична самостійність товариства.

Політика найму персоналу означає добір службовців для виконання певної роботи.

Політична система має на меті інтегрувати товариство в життєздатне функціональне ціле

Поліцентрична орієнтація підкреслює важливість врахування специфіки соціально-культурного середовища бізнесу в різноманітних країнах і використання розроблених на місцях і адаптованих до локальних умов процедур оцінки і контролю.

Портфельні інвестиції – це пасивне володіння цінними паперами, такими як акції, облігації або інші фінансові активиякі не дають інвесторові права прийняття активної участі в керуванні діяльністю емітента цих цінних паперів або здійснення контролю над його діяльністю.

Прибуток – це частина вартості додаткового продукту, виражена в грошах; грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основна форма грошових накопичень господарського суб'єкту.

Промислово-фінансова група – це об'єднання виробничих, наукових, торгових, фінансових підприємств, які мають спільну стратегію розвитку і вирішують особливо важливі народногосподарські проблеми.

Прямі іноземні інвестиції – це придбання іноземних активів з метою здійснення контролю над ними; набуття тривалого інтересу резидентом однієї країни у підприємстві — резиденті іншої країни внаслідок придбання власності за кордоном і вкладення капіталу.

Пул – це форма об'єднання підприємств, коли прибуток всіх учасників акумулюється в єдиному фонді, а потім розподіляється між ними у заздалегідь установленій пропорції.

Регіоцентрична орієнтація фокусується на регіональній організації повноважень і комунікаційних потоків.

Резидент країни – це особа або компанія, організація, яка здійснює господарську діяльність у країні чи отримує доходи і є суб'єктом оподаткування.

Ризик – це ймовірність відхилення реальних результатів та подій від запланованих, що може мати негативні економічні, фінансові та інші наслідки у вигляді: втрат, додаткових витрат, неотриманих вигод та інше.

Розвиток – необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних й ідеальних об'єктів, у результаті чого виникає їх новий якісний стан.

Своп — термін, який використовується на валютному ринку для визначення операції, що поєднує купівлю або продаж іноземної валюти на умовах угоди спот з одночасним її продажем або купівлею за курсом форвард відповідно.

Синдикат – об'єднання однорідних промислових підприємств, що реалізують свою продукцію через спільну реалізаційну контору, при цьому ця контора організується у формі торгової фірми (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю та інше), яка потім укладає угоду з учасниками синдикату про однакові умови збуту своєї продукції.

Ставка репо – це процентна ставка, вживана центробанками в операціях з комерційними банками й іншими кредитними інститутами при придбанні (обліку) державних казначейських зобов'язань, за допомогою цієї ставки центробанки здійснюють регулювання позикових капіталів.

Стандартизація на основних ринках — використовується, як правило, щодо ринків, близьких за своїми характеристиками (споживчі ринки країн «Тріади» — США, Західної Європи, Японії).

Стратегічний альянс передбачає домовленість незалежних фірм про досягнення певної комерційної мети для отримання синергетичного ефекту та розвитку взаємодоповнюючих ресурсних потенціалів компаній.

Стратегія матеріально-технічного забезпечення — синхронізація виробничої і постачальницької системи у світовому масштабі.

Стратегія світового ринку — це та ж стратегія бізнесу, що забезпечує відповідну і різноманітну діяльність на визначених Ринках для задоволення потреб клієнтів світового ринку.

Теорія Модільяні-Міллера передбачає, що середньозважені витрати капіталу і вартість корпорації не залежать від структури капіталу (фінансового левериджу), а розмір дивідендів не впливає на вартість корпорації.

Технологія — це комплекс наукових та інженерних знань, реалізованих у прийомах праці, наборах матеріальних, технічних, енергетичних, трудових факторів виробництва, засобах їх об'єднання для створення продукту або послуги, що відповідають певним вимогам.

Транснаціональний банк — це великий банк, що досягнув такого рівня міжнародної концентрації та централізації капіталу, який дає змогу йому брати участь в економічному розділі світового ринку позикових капіталів та кредитно-фінансових послуг.

Транснаціональні альянси — це глобальні форми здійснення партнерства, спільної або пайової діяльності на основі багатосторонніх контрактів (угод) компаній різних країн через здійснення спільної маркетингової, фінансової, інноваційної, інвестиційної та операційної діяльності.

Транснаціональні стратегічні альянси (ТСА) — різноманітні форми союзів самих ТНК.

Транснаціональна корпорація — це група компаній приватної, державної або змішаної форм власності, що знаходяться і функціонують у різних країнах, контролюються штаб-квартирою, яка розташована в конкретній державі; керуються загальною стратегією і скоординованою політикою.

Транснаціональна фінансова звітність — звітність, надана зацікавленим фізичним та юридичним особам за межами країни базування транснаціональної компанії (ТНК).

Транснаціоналізація — це процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК.

Транснаціональні альянси — це глобальні форми здійснення партнерства, спільної або пайової діяльності на основі багатосторонніх контрактів компаній різних країн через

здійснення спільної маркетингової, фінансової, інноваційної, інвестиційної та операційної діяльності.

Трансфертні ціни – це умовно-розрахункові ціни, за якими структурні підрозділи підприємства передають один одному товари або надають послуги.

Фінансовий леверидж – це використання підприємством залучених коштів, яке впливає на зміну дохідності власного капіталу і дає йому можливість одержати додатковий прибуток на власний капітал.

Фінансово-економічний блок — це мережа кредитно-фінансових установ: комерційні банки, страхові, інвестиційні, лізингові, фінансові, пайові, трастові, пенсійні фонди і компанії.

Фінансово-промислова група – це об'єднання виробничих, наукових, торгових, фінансових підприємств, які мають спільну стратегію розвитку і вирішують особливо важливі народногосподарські проблеми.

Франчайз – це договір, в якому відображені умови бізнесу.

Франчайзер – це ліцензіар франчайза, який представляє головну фірму системи франчайзингу.

Франчанзіат – це ліцензіат франчайза, йому надається право приймати участь в бізнесі по системі, визначеній в значній мірі франчайзером.

Франчайзинг – це угода компаній, згідно з якою відбувається передача прав на використання торговельної марки і способів здійснення торгівлі або надання послуг, які мають суттєве значення для бізнесу, її учасниками є дві сторони: перша – компанія, що має права на франчайзинг і передає їх іншим компаніям (франчайзер); інші компанії як сторони угоди, що набувають прав на франчайзинг (франчайзи).

Франчайзингова угода – угода, за якою франчайзер надає права на використання фірмових марок або в системі послуг чи інше та підтримує франчайзи у використанні цих прав.

Холдинг – це головне підприємство, яке контролює діяльність інших підприємств або компаній.

Центр прибутків — відокремлений виробничий підрозділ ТНК, що має окремий товар і ринок піднесе повну відповідальність за отримання прибутку.

Центробанк – це установа (в більшості випадків державним органом), яка відповідає за монетарну (грошово-кредитну) та валютну політику держави (Федеральна резервна система США) або спільноти держав (Європейський центральний банк).

Brown field investment when a company or government entity purchases or leases existing production facilities to launch a new production activity. This is one strategy used in foreign-direct investment.

Cross-border mergers and acquisitions (M&As), i.e. those taking place between firms of different national origin or home countries, have grown rapidly in the 1990s. A merger and acquisition, strictly defined, occurs when an operating enterprise acquires control over the whole or a part of the business of another enterprise

Foreign direct investment (FDI) is defined as an investment involving a long-term relationship and reflecting a lasting interest in and control by a resident entity in one economy (foreign direct investor or parent enterprise) of an enterprise resident in a different economy (FDI enterprise or affiliate enterprise or foreign affiliate). Such investment involves both the initial transaction between the two entities and all subsequent transactions between them and among foreign affiliates.

FDI inflows and outflows comprise capital provided (either directly or through other related enterprises) by a foreign direct investor to a FDI enterprise, or capital received by a foreign direct investor from a FDI enterprise. FDI includes the three following components: equity capital, reinvested earnings and intra-company loans. Data on FDI flows are presented on net bases (capital transactions' credits less debits between direct investors and their foreign affiliates). Net decreases in assets or net increases in liabilities are recorded as credits, while net increases in assets or net decreases in liabilities are recorded as debits. Hence, FDI flows with a negative sign indicate that at least one of the three components of FDI is negative and not offset by positive amounts of the remaining components. These are called reverse investment or disinvestment.

FDI stock is the value of the share of their capital and reserves (including retained profits) attributable to the parent enterprise, plus the net indebtedness of affiliates to the parent enterprises.

Greenfield investments – a form of foreign direct investment where a parent company starts a new venture in a foreign country by constructing new operational facilities from the ground up. In addition to building new facilities, most parent companies also create new long-term jobs in the foreign country by hiring new employees.

«**Sovereign Wealth Fund – SWF**» – pools of money derived from a country's reserves, which are set aside for investment purposes that will benefit the country's economy and citizens. The funding for a sovereign wealth fund (SWF) comes from central bank reserves that accumulate as a result of budget and trade surpluses, and even from revenue generated from the exports of natural resources. The types of acceptable investments included in each SWF vary from country to country; countries with liquidity concerns limit investments to only very liquid public debt instruments.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект : монографія. Вінниця : ДонНУ, 2016. 314 с.
2. Транснаціональні корпорації : навчальний посібник / за ред. О. В. Шкурупій, В. В. Гончаренко, Т. А. Дейнека та ін. К. : Центр учбової літератури. 2014. 240 с.
3. Ханін І. Г., Сазонець І. Л. Теорія транснаціоналізації світової економік : підручник. Донецьк : Юго-Восток. 2011. 280 с.
4. Транснаціоналізація світової економіки [Електронний ресурс] / Е. М. Лимонова, С. В. Кузьмінов, Г. Я. Глуха, І. С. Шкура. Дніпро:Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 137 с
5. Транснаціоналізація світової економіки : колективна монографія / О. В. Баула, Т. М. Вісина, В. В. Вісин, Н. М. Галазюк, О. В. Журавльов, О. М. Зелінська, О. Я. Кравчук,

- П. Я. Кравчук, О. М. Лютак, Л. В. Савош, О. А. Урбан. Луцьк : Вежа Друк, 2018. 236 с.
6. Світова економіка: підручник/ За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 349 с
7. Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка : монографія / За ред. О. І. Рогача. К. : Вид-во «Центр учбової літератури», 2020. С. 167–185.
8. UNCTAD. Statistics and data. URL: <https://unctad.org/>
9. Mitchell J. Globalisation and Transnational Corporation Systems. 2019. URL: <https://storymaps.arcgis.com/stories/c1b1d3aa64574821aa4c2b20fab8db27>.
10. UNCTAD – Transnational corporations and foreign affiliates. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/gdscsir20041c3_en.pdf
11. OECD. R&D Spending Growth Slows in OECD; Surges in China – Government Support for Energy and Defence R&D Rises Sharply [Електрон. ресурс]. OECD, 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/03/rd-spending-growth-slows-in-oecd-surges-in-china-government-support-for-energy-and-defence-rd-rises-sharply.html>
12. The World's 50 Most Innovative Companies of 2025. Fast Company, 2025. URL: <https://www.fastcompany.com/most-innovative-companies/list>
13. The 2024 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Офіційний сайт European Commission. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC140129>
14. The World Bank. Ukraine – Overview. GDP (current US\$), 2023. URL: <https://data.worldbank.org/country/UA> (дата звернення: 25.05.2025).
15. OECD, Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. – OECD Publishing, Paris, 2018. 249 с. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/10/oslo-manual-2018_g1g9373b/9789264304604-en.pdf